

FORME DE ORGANIZARE A PRODUCĂTORILOR AGRICOLI PRIVAȚI ȘI VIABILITATEA LOR

CRISTIAN-ROMEO HOTEA

Aplicarea Legii fondului funciar (nr.18/1991) a avut ca efect o creștere semnificativă a ponderii sectorului particular în agricultură prin reconstituirea dreptului de proprietate, ajungându-se ca în posesia țăranilor să se afle aproximativ 80% din suprafața agricolă a țării; de asemenea, tot în proprietate privată este și majoritatea efectivelor de animale din sectorul zootehnic (86% din bovine și 91% din ovine).

Se poate remarca, de asemenea, ca o consecință importantă a aplicării acestei legi, și sporirea impresionantă a numărului de exploatații agricole, concomitent cu o fărâmițare excesivă a suprafeței agricole, precum și faptul că 1/3 din terenul agricol atribuit în proprietate privată revine unei populații ce nu lucrează în agricultură. În aceste condiții, important este identificarea tipurilor de exploatații din agricultură și de observat în ce măsură sunt ele viabile.

În prezent, principalele forme de organizare a producătorilor din sectorul privat al agriculturii sunt gospodăriile țărănești individuale, asociațiile și societățile comerciale agricole pe acțiuni, evidențiindu-se în același timp, la nivelul acestora, mai multe tipuri. Vom încerca, în cele ce urmează, să analizăm succint, din punct de vedere socio-economic, formele de organizare menționate anterior, prezentând spre final și câteva elemente metodologice utilizate în analiza viabilității exploatațiilor agricole.

Gospodăriile țărănești de subzistență, formă predominantă în agricultura contemporană, se caracterizează printr-o suprafață redusă (1-6 ha), fărâmițată în mai multe parcele, numărul acestora variind în funcție de zona geografică, densitatea populației, modul de reconstituire a dreptului de proprietate asupra terenurilor fostelor C.A.P.-uri și structura de producție. Dimensiunea redusă a exploatației, dotarea tehnică precară, lipsa resurselor financiare necesare unei agriculturi intensive precum și un anumit conservatorism al țăranului român se constituie ca piedici în obținerea unor producții agricole mari.

În aceste condiții, producția obținută este orientată în primul rând spre acoperirea necesarului de alimente al propriei gospodării (autoconsum ridicat) numai o mică parte putând fi comercializată pe piață. Veniturile obținute în acest mod sunt minime, neputându-se vorbi despre profit sau rentabilitate la nivel de exploatație. Acest tip de gospodărie continuă să subziste pe seama autoconsumului, practicării agriculturii cu timp parțial și diversificării activităților în mediul rural. Relațiile reduse cu piața o mențin într-o anumită stare de înapoiere economică, cu aspecte negative atât asupra nivelului de trai al agricultorilor cât și asupra nivelului general de dezvoltare a agriculturii.

O formă distinctă de gospodărie de subzistență o constituie *exploatațiile agricole cu cel puțin 10 ha*. Acestea se evidențiază tocmai prin dimensiunile mai mari ale suprafețelor agricole (sau prin numărul sporit de animale) și printr-un anumit capital utilizat în scopul dezvoltării producției. La nivelul exploatației familiale se manifestă o oarecare preocupare pentru a obține cantități cât mai mari de produse care să poată fi valorificate și pe piață. Spiritul antreprenorial, dorința de înzestrare tehnică asociată cu capitalul investit în această direcție, tendința de mărire a suprafeței agricole prin cumpărare sau luare în arendă de noi loturi (conștient fiind de avantajele unei agriculturi mecanizate pe suprafețe mari), relațiile mai strânse cu piața, toate acestea fac posibilă transformarea acestui tip de gospodărie țărănească într-o exploatație agricolă cu mari șanse de viabilitate. Este de preferat ca extinderea acestei forme în agricultură să se realizeze pe seama reducerii ponderii ce o dețin micile gospodării țărănești de subzistență.

Diferită de exploatațiile prezentate anterior este *asociația familială* ce a apărut din dorința micilor producători agricoli de a exploata mai eficient suprafețele de care dispun. În favoarea asocierii pledează nu numai producția la hectar superioară ci și posibilitatea utilizării în comun a mijloacelor tehnice existente și a încheierii de contracte convenabile cu AGROMECA și ROMCEREAL. Munca în asociație oferă posibilitatea mecanizării și chimizării pe suprafețe mari, permițând o reducere a cheltuielilor la hectar și, implicit, o creștere a producției.

Tot o formă de asociere este și cea a *asociațiilor cu personalitate juridică*, acestea având ca obiect al activității exploatarea pământului, uneltelor, animalelor aduse în societate, precum și realizarea de investiții de interes agricol. Bunurile respective sunt aduse numai în folosință, asociații păstrându-și dreptul de proprietate asupra acestora. În privința contractării de credite, obligațiile sunt garantate cu patrimoniul social, asociații fiind răspunzători

numai cu părțile sociale. Numărul minim de asociați este 10, iar aportul fiecăruia la capitalul social nu poate fi mai mic de 10000 lei. Menirea acestor asociații este nu numai de a asigura o mai bună folosire a patrimoniului ci și de a apăra interesele agricultorilor pe piață precum și în relațiile cu statul.

În ceea ce privește *societățile pe acțiuni*, acestea sunt foste I.A.S.-uri ce au oferit acțiuni salariaților și țăranilor ce dețin terenuri aflate în folosința respectivelor societăți. Sunt organizate pentru activități de producție, prelucrare și desfacere a produselor agro-alimentare și au un pronunțat caracter comercial. Principalul lor obiectiv îl constituie realizarea unor cantități mari de produse destinate pieței și obținerea unui profit cât mai ridicat.

Recapitulând formele de organizare ale producătorilor agricoli prezentate anterior nu putem trece cu vederea interesul deosebit ce îl suscită gospodăriile agricole individuale tocmai datorită ponderii majoritare ce o dețin în suprafața agricolă a țării și, în același timp, ineficienței utilizării acestei resurse. Viabilitatea acestui tip de exploatație agricolă face obiectul unor discuții și analize ample printre specialiști întrucât efectele practicării unei agriculturi de subzistență, specifică micilor gospodării țărănești, se răsfrâng negativ asupra bunăstării întregii societăți.

Complexitatea analizei viabilității decurge din numărul mare de elemente ce trebuie luate în considerare. Fiecare din acestea oferă un plus de informații despre subiectul analizat urmând ca, în final, când se ajunge la profitul obținut, să se formuleze concluziile.

Viabilitatea depinde de o serie de factori naturali, tehnico-organizatorici, economici și umani.

Poziția geografică, forma de relief predominantă, condițiile de climă, precipitațiile, rețeaua hidrografică, structura fondului funciar, fertilitatea solului influențează direct potențialul productiv al exploatației agricole răsfrângându-se asupra mărimii profitului ce poate fi obținut.

Importante la stabilirea viabilității sunt și mărimea suprafeței, numărul de parcele, distanța dintre acestea, rețeaua de căi de comunicație. Acestea influențează direct posibilitățile de aplicare a unei agriculturi intensive și pot favoriza legăturile cu piața - element fundamental pentru o exploatație agricolă care trebuie neapărat să capete un caracter comercial. Dimensiunile teritoriale ale exploatației se pot mări prin achiziționarea de noi terenuri, luarea în arendă de noi suprafețe sau intrarea într-o asociație a agricultorilor. În acest ultim caz suprafața agricolă a gospodăriei țărănești, deși rămâne în proprietatea privată a

țaranului respectiv, va mări dimensiunea exploatației agricole de tip asociativ caracterizată printr-o mai mare eficiență economică.

În condițiile unei dimensiuni teritoriale reduse a exploatației agricole o importanță deosebită revine optimizării structurii de producție prin preluarea acelor culturi cu valoare adăugată mai mare la hectar, culturile duble, culturile cu o durată de vegetație mai scurtă, culturile intercalate etc.

În ceea ce privește sectorul zootehnic, trebuie urmărită promovarea acelor rase de animale ce asigură valorificarea optimă a resurselor disponibile de nutrețuri furajere și stabilită o asemenea structură a efectivului care să permită obținerea de profit. De remarcat însă că zootehnia nu reușește să aducă întotdeauna un plus de valoare adăugată, mărginindu-se doar la rolul de transformare a produselor vegetale în produse de origine animală. Totodată, se mai poate observa că eficiența economică a unor culturi sau rase de animale depinde nu numai de nivelul producției obținute și al cheltuielilor ocazionate cu producția și desfacerea ci și de prețul de vânzare pe piață. Acesta determină veniturile exploatației și, implicit, mărimea profitului. Dar profitul rezultă din încasările obținute prin valorificare pe piață a producției. Or, în unele exploatații agricole, îndeosebi cele individuale țărănești, o mare parte a producției este destinată autoconsumului. Cu cât autoconsumul este mai mare cu atât șansele de viabilitate sunt mai reduse, în această situație plasându-se, în fapt, majoritatea gospodăriilor țărănești denumite și "de subzistență".

În analiza viabilităților exploatațiilor agricole trebuie să se țină cont și de dotarea tehnică (tractoare, mașini și utilaje agricole, construcții etc.). Existența acestora creează premisele unei agriculturi intensive ce permite obținerea unor producții unitare mai mari la hectar sau pe cap de animal. Chiar în condițiile creșterii costurilor de producție, veniturile, care se presupune că sporesc într-o măsură mai mare (ca urmare a cantităților mai mari de produse obținute pe aceeași suprafață), asigură un profit superior situației în care nu ar exista mijloacele tehnice respective.

La aprecierea viabilității se ține cont și de cantitatea de produse comercializate pe piață, precum și de prețul obținut din vânzarea lor. Prezintă importanță în acest sens modalitățile de comercializare, ușurința cu care producătorul se orientează spre acele culturi sau produse animaliere care se caută și se vând mai bine pe piață, care nu impun cheltuieli de transport deosebite, sau subvențiile ce le poate primi de la stat la unele categorii de produse. Toate aceste elemente, alături de dimensiunea autoconsumului, se constituie ca factori de influență directă asupra viabilității.

Viabilitatea exploatațiilor agricole poate fi potențată și prin practicarea unor activități neagricole care aduc un plus de venituri. Aceasta este de preferat în cazul culturilor vegetale (care presupun o ocupare sezonieră a forței de muncă) sau în zonele nefavorabile agriculturii, fiind o modalitate de valorificare mai bună a timpului disponibil și de creștere a venitului global al exploatației.

Un alt element important pentru viabilitate este însuși modul de reinvestire a venitului obținut. Dirijarea spre lărgirea bazei tehnico-materiale poate fi un factor de reluare la scară lărgită a producției și de multiplicare a profitului inițial. În toate aceste acțiuni un rol deosebit îl joacă spiritul antreprenorial al producătorului agricol, cunoștințele sale și capacitatea de a lua acele hotărâri orientate spre o eficientizare continuă a activităților desfășurate în exploatația sa.

Viabilitatea unei exploatații agricole poate fi apreciată valoric prin masa profitului obținut din activitățile agricole și neagricole precum și prin rata profitului înregistrat pe ansamblu. Atunci când se urmărește analiza acesteia trebuie identificați toți factorii ce influențează mărimea veniturilor și cheltuielilor.

Dificultatea unei analize a viabilității, cel puțin la nivelul gospodăriei țărănești individuale, rezultă din absența unei evidențe contabile care să ofere datele necesare calculării indicatorilor economici de eficiență. Desigur că, pornind de la anumite elemente cum ar fi nivelul producției, cheltuielile materiale și bănești pentru producerea și desfacerea produselor agricole, autoconsumul, prețurile pe piață etc., se poate extrapola mărimea profitului, însă rezultatul obținut este relativ întrucât au fost trecut cu vederea cheltuielile cu salarizarea, se ignoră starea de șomaj parțial din agricultură (prin incompleta folosire a timpului disponibil) dar și faptul că veniturile gospodăriei și, implicit, viabilitatea pot fi influențate și prin desfășurarea unor activități neagricole.

Se poate concluziona totuși că potențialul de viabilitate al exploatației agricole depinde de măsurile întreprinse în scopul obținerii de profit, gradul de participare pe piață cu produsele agricole și neagricole obținute. O analiză a viabilității exploatațiilor agricole în paralel cu evidențierea trăsăturilor lor specifice ne oferă o imagine mai clară asupra diferențelor existente între acestea și ne explică în același timp factorii ce au determinat nivelul lor inegal de dezvoltare economică. Concomitent, obținem date semnificative și în privința vieții sociale, nu numai economice, din mediul rural.

BIBLIOGRAFIE

- Marian Constantin, *Marketing în agricultură*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1992.
- Secrieru Costache, *Economia agrară*, Iași, Editura Universității A.I.I.Cuza, 1993.
- Grădinaru Mihai, *Instrumente de analiză economico-financiară a întreprinderilor agricole*, Iași, Editura Universității A.I.I.Cuza, 1994.
- Zahiu Letiția, *Economia și organizarea unităților agricole*, București, A.S.E., 1993.
- Colecția revistei *Tribuna Economică*, anii 1991-1995.